

ANNELORE VAN HECKE, SENIOR MACRO-ECONOMIST VAN BELFIUS

De vergrijzingskosten aanpakken

De Europese Commissie dwingt België om zijn begroting op orde te krijgen. De voornaamste oorzaak van de begrotingsontsporing zijn de stijgende vergrijzingskosten. Hoe kan ons land hierop ingrijpen? We vroegen het aan Annelore Van Hecke, senior macro-econometist van Belfius en gewezen lid van de Vergrijzingscommissie.

TEKST: PETER OOMS
ILLUSTRATIES: SHUTTERSTOCK
FOTO: GF (VAN HECKE)

In het midden van het interview onderbreekt Annelore Van Hecke haar gedachtegang. "Bij al die financiële kopzorgen mag je niet vergeten dat we hier spreken over een heel positieve evolutie. Mensen leven langer en blijven langer gezond. Oudere mensen zijn gelukkiger dan jongere mensen. Ze blijven ook lang actief en dragen hun steentje bij aan de maatschappij via de zorg voor kleinkinderen en als vrijwilliger of mantelzorger. Daarbij zien we in de statistieken over de werkgelegenheid een steile curve naar boven in de categorie van de vijfenvijftig-

plussers die langer aan het werk blijven."

Dat is allemaal prima. Van Hecke is echter heel bezorgd over de stijgende kosten die hoe dan ook gepaard gaan met die veroudering van de bevolking. De Studiecommissie voor de Vergrijzing stelt in haar laatste verslag dat de sociale uitgaven (waaronder de pensioenen en de uitgaven voor gezondheidszorg) oplopen van 25,8 procent van het BBP in 2023 tot 30 procent in 2070. De komende drie jaar nemen de vergrijzingskosten elk jaar toe met 0,3% van het BBP of zo'n 1,8 miljard. Het ligt voor de hand dat als België

zijn begrotingssituatie in orde wil krijgen, het in de eerste plaats iets moet doen aan die kosten die verbonden zijn aan de vergrijzing.

Op het strafbankje

Intussen heeft de Europese Commissie België op het strafbankje gezet, samen met Frankrijk, Italië, Slowakije, Malta, Polen en Hongarije. België staat onder verhoogd toezicht vanwege zijn slechte begrotingssituatie en de oplopende schulden. Al tegen 20 september moet ons land een plan voorleggen over de geplande besparingen die België op het pad van de budgettaire orthodoxie moeten brengen. België had vorig jaar een tekort van 4,4 procent van het BBP, terwijl dat maximaal drie procent mag zijn. Ons land heeft ook een schuld van 105,2 procent, terwijl dat volgens de afspraken niet hoger mag zijn dan 60 procent. De Belgische tekorten en schulden blijven de komende jaren nog oplopen, terwijl in de rest van de eurozone de begrotingssituatie gemiddeld verbeterd. "We springen er dus steeds negatiever uit", stelt Annelore Van Hecke vast. De Commissie doet in haar aanbevelingen voor het beleid ook meteen enkele voorstellen om de situatie te verbeteren. Ze zegt daarbij expliciet dat de overheidsuitgaven rond de veroudering van de bevolking onder controle moeten worden

gebracht. Andere maatregelen zijn een hervorming van de fiscaliteit op arbeid en de uitfasering van de subsidies voor fossiele brandstoffen.

Volgens Van Hecke is het van kapitaal belang dat de nieuwe federale regering inspanningen levert om de begroting op orde te zetten en om de kosten van de vergrijzing in de sociale uitgaven te beperken. Dat is trouwens niets nieuws onder de zon.

“Sinds 2001 weten we dat de vergrijzingsgolf op ons afkomt.

Van Hecke: "Sinds 2001 weten we dat de vergrijzingsgolf op ons afkomt en na 23 jaar van rapporten van de Vergrijzingscommissie blijft de problematiek van de stijgende kosten aan de orde. Maar de tijd dringt."

Politici en economen gaan hierbij altijd uit van een formule waarbij de sociale uitgaven als teller bovenaan in de breuk staan met onderaan het bruto binnenlands product als noemer. Om het resultaat te verbeteren kan je dan twee dingen doen: de

De vergrijzingskosten zijn federale materie

In de verschillende stappen van de staatshervorming zijn verschillende beleidsdomeinen verhuisd naar de gewesten en gemeenschappen, inclusief de bijbehorende middelen. Het budget van de federale overheid is daardoor steeds kleiner geworden. Daarbij bleven de pensioenen en bijna alle kosten in de gezondheidszorg federale materie. Dat zorgt ervoor dat 95 procent van de stijging in de vergrijzingskosten ten laste komt van het federale niveau. Daarnaast werd ook nooit een deel van de historische schuld van België doorgeschoven naar de regio's, waardoor de federale overheid gebukt gaat onder de toenemende rentelasten op deze hoge schuld. Dat alles maakt dat de begrotingsinspanningen buiten proportie bij de federale overheid liggen.

Volgens een samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten moeten de Belgische begrotingsinspanningen verdeeld worden over de verschillende overheden. De afgelopen jaren echter hebben de regionale overheden hun bijdrage tot die inspanning, die voorgesteld wordt door de Hoge Raad van Financiën, niet onderschreven. "Zo is het extra moeilijk voor een land als België om een vooropgezet resultaat neer te zetten", aldus Annelore Van Hecke.

teller (de sociale uitgaven) verkleinen en de noemer (het BBP) vergroten.

Snoeien doet pijn

De sociale uitgaven terugdringen betekent hoe dan ook een besparing die altijd ook een effect zal hebben op het inkomen van burgers. Dat zou kunnen door bijvoorbeeld de pensioenen te verlagen. "In dat kader heeft de vorige regering recent beperkt ingegrepen in de ambtenarenpensioenen door de perequatie (de aanpassing van het pensioen aan de lonen) te plafonneren. Ik ben geen voorstander van het sterk aftoppen van hoge pensioenen omdat je zo wel een erg groot verschil krijgt tussen het laatste loon en het pensioen. De verhouding

tussen die twee noemen experts de 'vervangingsratio' en die ligt op 45% voor de hoge lonen. Dat is lager dan het gemiddelde in de EU. Voor de lage lonen doen we het wel beter met een netto vervangingsratio van 84 procent." De verhoging van de minimumpensioenen en de stijging van de pensioenen van zelfstandigen duwen de pensioenuitgaven verder omhoog in de toekomst. Daarnaast zullen de pensioenuitgaven hoe dan ook stijgen omdat vrouwen langer werken dan vroeger. Die lange loopbanen resulteren ook in hogere pensioenen. Dat de kosten voor de gezondheidszorg voor een oudere bevolking hoger zijn, staat wel vast. "Men kan inzetten op meer preventie, bijvoorbeeld

rond ouderdomsdiabetes. Het probleem is dat in dit beleidsdomein de inspanningen bij de regio's liggen, terwijl de baten naar het federale niveau gaan", aldus Van Hecke.

Liever groeien

Om al die redenen mikken politici vaak in de eerste plaats op economische groei of een verbetering van het bruto binnenlands product (BBP) van een land of van een regio. Dat is de marktwaarde van alle goederen en diensten die er op één jaar tijd worden geproduceerd. Op een andere manier uitgedrukt komt het

“De effectieve pensioenleeftijd in België ligt op 61 jaar.

BBP overeen met het product van het aantal werkkrachten in een land, en wat zij gemiddeld produceren. Als de gemiddelde productie per werkracht stijgt, dan spreken we van productiviteitsgroei.

Het aantal werknemers is dan een eerste parameter waar politici op ingrijpen. Het komt erop aan om meer mensen aan het werk te krijgen en de werkende mensen langer op de arbeidsmarkt te houden. Dat laatste is mogelijk door de pensioenleeftijd op te trekken. Annelore Van Hecke: "De regering Michel heeft de officiële pensioenleeftijd verhoogd naar 66 jaar vanaf 2025 en 67 jaar vanaf 2030. Maar belangrijker dan het verhogen van de pensioenleeftijd is volgens mij ervoor te zorgen dat mensen effectief tot die leeftijd werken. Om allerlei redenen ligt de effectieve pensioenleeftijd in België nog steeds op 61 jaar. Daarmee behoort ons land tot de slechtste leerlingen van de OESO. Enkel in Frankrijk en Luxemburg ligt de effectieve pensioenleeftijd nóg lager." Mogelijke ingrepen die de volgende regering dan kan doen, zijn het verminderen van de vele uitzonderingsregimes in het leger, de NMBS enzovoort. "We moeten ernaar streven dat zoveel mogelijk mensen hun volledige loopbaan ook volmaken", aldus Van Hecke.

Problemen met productiviteit

“We weten al een tijd dat de productiviteitsgroei in de hele westerse wereld daalt en dat heeft een negatief effect op de groei van het BBP. Economen schrijven dat onder andere toe aan de verschuiving van de activiteit van de industrie naar diensten. Algemeen wordt aangenomen dat het veel moeilijker is om diensten sneller en beter te laten verlopen. Een klassiek voorbeeld dat men dan geeft, is de kappersbeurt: die duurt nu nog steeds even lang als honderd jaar geleden. De productiviteit van de kapper stijgt nauwelijks. Automatisering en digitalisering hebben daar geen vat op.”

Maar ook in de kenniseconomie gaat dat niet vanzelf. Van Hecke: “De komst van artificiële intelligentie (AI) stemt heel wat economen wel hoopvol. We zien potentieel grote efficiëntiewinsten, bijvoorbeeld in de geneeskunde, waar AI in de toekomst in staat zou kunnen zijn om snellere en betere diagnoses te stellen en zo behandelingen efficiënter kan maken. Op het vlak van vertaaldiensten verandert het werk steeds meer naar het controleren en reviseren van wat de computer heeft voorgesteld. Het is dus heel goed mogelijk dat op die manier de productiviteit van kennisjobs zal toenemen.”

“We varen gedeeltelijk blind”

Ook in het rapport van de Vergrijzingscommissie maakt men voortdurend de verbinding tussen die economische parameters. “Maar ik vind het een probleem dat de commissie in haar voorspellingen niet alleen vertrekt van de objectieve cijfers, maar ook gewenste evoluties al opneemt in haar vooruitzichten. Zo rekent de Vergrijzingscommissie op een stijging van de werkgelegenheidsgraad tot 77,6 procent tegen 2070, ten opzichte

van 71% in 2023. Dat is zeker niet onrealistisch, alleen moet de regering een actief arbeidsmarktbeleid voeren om dit te bereiken. De voorgestelde oplossingen, zoals meer mensen aan het werk, zitten

“ De Vergrijzingscommissie neemt gewenste evoluties al op in haar vooruitzichten.

dus al voor een stuk in de prognoses, wat misleidend is”, zegt Van Hecke. “Een tweede voorbeeld is dat de commissie vanaf 2030 uitgaat van een sterkere productiviteitsgroei dan de voorbije jaren. De Vergrijzingscommissie neemt dus aan

dat de overheid maatregelen neemt om dat cijfer te verbeteren.”

Zij ziet dat mogelijk positieve gevolgen van de veroudering van de bevolking ook niet worden meegenomen in de voorspellingen. “Ik denk dat er bijvoorbeeld meer inkomsten voor de staat komen door het groter vermogen van gepensioneerden en omdat ze meer besteden. Zo kunnen de inkomsten uit vermogensbelasting en de btw stijgen. Dat staat dan wel tegenover een vermindering van de ontvangsten uit de personenbelasting. Het punt dat ik wil maken, is dat we nu niet het volledige plaatje in kaart hebben gebracht. Er is geen inschatting van de impact van de vergrijzing op de belastingontvangsten, waardoor politici er ook geen rekening mee kunnen houden. Ze varen op dat vlak blind”, besluit Annelore Van Hecke. ■

Outlook Late Night met Annelore Van Hecke

Annelore Van Hecke is een van de gasten die plaatsneemt op de sofa bij Geert Janssens tijdens onze economische Outlook op 27 november (Leuven) en 3 december (Roeselare). Naast haar op de bank: Philippe Gijssels, chief strategy officer BNP Paribas Fortis, en Marc Vanheukelen, voormalig EU-ambassadeur.

We zoeken uit welke gevolgen de internationale context heeft voor het rentebeleid van de centrale banken. En moet Europa zich anders positioneren nu handelsoorlogen elkaar dreigen op te volgen?

Verder staan we uitgebreid stil bij de toestand van ons eigen land. Hoe uitzichtloos is de begrotingssituatie en wat moet er gebeuren om de pensioenlasten betaalbaar te houden?

Voor meer info en inschrijven, scan de QR-code of kijk op www.etion.be.

